

Analysis of the Translation of the Novel *Cinderellat Muscat* by Huda Hammad Based on Chesterman's Threefold Strategies (2000)

Abbas Ganjali*

Corresponding Author, Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; a.ganjali@hsu.ac.ir

Masoud Salmani
Haghighi

Postdoctoral researcher in Arabic Language and Literature, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; masoud_s110@yahoo.com

Abstract

In recent decades, translation criticism and evaluation, grounded in theoretical approaches and frameworks in translation studies, have increasingly attracted the attention of scholars and critics. Among these approaches is Andrew Chesterman's model of translation strategies. Chesterman proposed three major categories of strategies for translation: syntactic, semantic, and pragmatic, each comprising ten subtypes. Using a descriptive analytical method, this study examines selected strategies from these three categories in Shabani's Persian translation of Huda Hammad's novel *Cinderellat Muscat*. The findings indicate that among Chesterman's three categories, pragmatic strategies, particularly various forms of naturalization, have the highest frequency. These include lexical, syntactic, and stylistic naturalization throughout the translation. It may be concluded that by employing naturalization, which involves the use of appropriate, functional, and comprehensible words and expressions compatible with the structure of the target language, the translator has been able to connect the fictional world of the novel with the reader's mental world, align them, and bring the semantic environment of the source text closer to that of the target audience.

Keywords: Translation criticism, *Cinderellat Muscat*, Shabani, Andrew Chesterman

Cite this paper as follows: Ganjali, A., & Salmani Haghighi, M. (2025). Analysis of the translation of the novel *Cinderellat Muscat* by Huda Hammad based on Chesterman's threefold strategies (2000). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 15(33), 52-78. <https://doi.org/10.22054/rctall.2025.83221.1765>

Received: December 01, 2024 ■ Revised: July 15, 2025 ■ Accepted: July 16, 2025

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Introduction

Translation is one of the most important processes through which communication is established between cultures and languages. Translation criticism is concerned with identifying problems in translation and addressing the challenges in this field. Andrew Chesterman's theory presents norms that can be helpful in resolving issues related to translation criticism. Chesterman categorizes norms into expectation or product norms and professional or process norms. In his view, product norms originate from dominant translation traditions, prevailing ideologies, economic considerations, and writing conventions in the target language. He divides process norms into three categories: responsibility norms, communication norms, and relational (linguistic) norms. To identify dominant norms and to address problems related to relational norms, he proposes strategies at three levels: syntactic, semantic, and pragmatic (Munday, 2018: 242–244).

The lack of explanation, introduction, and application of translation theories, including Chesterman's theory, to literary texts, especially novels, represents a research gap. By defining and applying this theory to novel translation, translations of such texts can be evaluated from different perspectives. This contributes to filling the gap in the criticism of novel translation. George Steiner sees the history of translation theory up to Jakobson as a continuous reflection on the theoretical distinction between formal translation, which preserves formal coherence with the original, and free translation, which employs innovative forms to reconstruct the meaning of the source text. Modern translation theories, similar to modern literary theories, begin with the theoretical foundations of structuralism (Gentzler, 2021: 18).

This study examines Chesterman's relational norms as manifested in the target text through strategies used by the translator, with the aim of discovering, analyzing, and evaluating the linguistic and cultural elements present in both the source and target texts. The significance of applying Chesterman's theory to the selected novel lies in introducing and explaining translation theories, particularly those that have not yet been extensively examined in relation to literary texts. Research of this kind, in line with Chesterman's theory, can provide a practical model of translation. Its application to the text can also be useful for readers and researchers interested in translation methods and their evaluation.

Literature Review

To date, no research, including articles or theses, has evaluated the Persian translation of Arabic novels or the Arabization of Persian novels based on Andrew Chesterman's theory. The present study applies Chesterman's theory to the translation of a selected novel and examines it across various dimensions based on the components of this theory. The topic of this study is therefore innovative and helps address existing gaps in this area.

In the field of criticism and analysis of literary translation based on translation theories, some studies have been conducted. Examples include the following:

The article "Examining the Challenges of Literary Translation: An Analytical Study of Text Type, Text Components, and the Reader's Challenge," by Ganjian Khenari (2018), published in the *Journal of Translation Research in Arabic Language and Literature*, examines the characteristics of literary texts and the challenges faced by translators. The study shows that literary translators encounter three main challenges: the challenge of text type, the challenge of

the reader, and the challenge of text components. The latter may further include challenges related to words, idioms and idiomatic expressions, as well as sentence structure and composition.

The article “Criticism and Analysis of Fatima Jafari’s Translation of the Novel *The Confessions of Rabi’ Jaber* Based on Antoine Berman’s Morphological Tendencies,” by Abu Ali and Asbaghi Gigloo (2019), published in the same journal, analyzes Jafari’s translation based on seven deforming tendencies proposed by Antoine Berman. These include rationalization, expansion, ennoblement, qualitative enrichment, quantitative enrichment, destruction of rhythm, and destruction of idioms and fixed expressions. The results show that expansion and destruction of rhythm are the most frequent types of deformation in Jafari’s translation and that these components at times influence other tendencies.

The article “Evaluation of the Persian Translation of the Novel *The Season of Migration to the North* Based on the Model of Jean-René Ladmiraal,” by Shadman and Akbarizadeh (2024), re-examines Reza Ameri’s translation of the novel by Tayeb Salih based on Ladmiraal’s model. The results indicate that the translator closely followed Ladmiraal’s components in the areas of disambiguation, addition, and deletion and produced a readable and comprehensible text for the target culture. However, in some areas, such as displacement and the translator’s right of choice, the components of Ladmiraal’s model were not fully observed.

Methodology

This study adopts a descriptive-analytical approach to analyze and evaluate some of the strategies related to Chesterman’s tripartite model in Ma’ani Shabani’s Persian translation of Huda Hammad’s novel *Cinderella Muscat*. An incomplete inductive method was used in sampling. In this method, a number of examples were selected from among the many instances related to each of the three types of strategies and then examined in detail.

Conclusions

This study analyzed several of Chesterman’s three categories of translation strategies and yielded the following results:

First, in translating words and sentences, especially idiomatic expressions, attention must be paid to linguistic, cultural, social, political, and pragmatic criteria. These criteria form the essence of Chesterman’s translation theory. By observing them, the translator can recreate the source text and convey its content in a practical and comprehensible manner to the reader.

Second, analysis of Shabani’s translation of *Cinderella Muscat* shows that the translator has been relatively successful in applying the strategies selected for examination, although there are a few shortcomings. These include slippage in one case of naturalization and several inappropriate deletions. Overall, however, Shabani’s translation largely aligns with the principles of Chesterman’s theory in the target language and reflects both linguistic and cultural elements.

Third, among Chesterman’s strategies, pragmatic and semantic naturalization in its different forms, including lexical, syntactic, and stylistic naturalization, appears with the highest frequency throughout the translation. Through naturalization, which involves using appropriate,

functional, and comprehensible vocabulary and expressions consistent with the structure of the target language, the translator has successfully linked the fictional world of the story with the reader's conceptual world and brought the semantic environment of the source text closer to that of the audience.

Finally, it appears that components such as foreignization through borrowing, literal translation, and borrowing, as well as structural shifts involving noun and verb phrases, tend to overlap conceptually to some extent. This is due both to their definitions and to the way they correspond to the selected examples.

واکاوی ترجمهٔ رمان «سیندرلات مسقط» از هدی حمد با تکیه بر راهبردهای سه‌گانهٔ اندرو چسترمن ۲۰۰۰ میلادی

نویسنده مسئول، دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار،
ایران؛ a.ganjali@hsu.ac.ir

عباس گنجعلی*

پژوهشگر پسادکتری رشتهٔ زبان و ادبیات عربی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران؛
masoud_sl110@yahoo.com

مسعود سلمانی حقیقی

چکیده

در عصر معاصر نقد و ارزیابی ترجمه با تکیه بر راهکارها و رویکردهای نظری نقد ترجمه بیش از پیش درکانون توجه ناقدان و پژوهشگران قرار گرفته است. یکی از تئوری‌های ترجمه و نقد آن تئوری اندرو چسترمن است. چسترمن برای ترجمه سه راهبرد نحوی، معناشناختی و منظورشناختی در نظر گرفته است که هر کدام از آنها دارای ده زیرمجموعه می‌باشد. در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی برخی از استراتژی‌های مربوط به راهبردهای سه‌گانه چسترمن در ترجمهٔ معانی شعبانی از رمان «سیندرلات مسقط» اثر هدی حمد مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است. برآیند پژوهش نشان می‌دهد از میان راهبردهای سه‌گانه چسترمن راهبرد منظورشناختی از نوع طبیعی‌سازی در انواع و اقسام مختلف آن نظیر: طبیعی‌سازی واژگانی، نحوی و سبکی در سرتاسر برگردان مترجم از بیشترین نمود و بسامد برخوردار بوده است. می‌توان گفت مترجم با استفاده روش طبیعی‌سازی- که در آن از واژگان، عبارات و تعبیر مناسب، کاربردی، قابل فهم و مطابق با ساختار زبان مقصد به کار گرفته می‌شود- توانسته است فضای داستان را با فضای ذهنی خواننده گره بزند و آنها را در راستای یکدیگر قرار دهد و محیط معنایی متن اصلی را به محیط معنایی مخاطب نزدیک سازد.

کلیدواژه‌ها: نقد ترجمه، رمان «سیندرلات مسقط»، شعبانی، اندرو چسترمن

استناد به این مقاله: گنجعلی، عباس، و سلمانی حقیقی، مسعود (۱۴۰۴). واکاوی ترجمهٔ رمان «سیندرلات مسقط» از هدی حمد با تکیه بر راهبردهای سه‌گانهٔ اندرو چسترمن ۲۰۰۰ میلادی. *دوفصلنامهٔ پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۵ (۳۳)،

۵۲-۷۸. <https://doi.org/10.22054/rctall.2025.83221.1765>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۱ ■ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۴/۲۴ ■ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۲۵

مقدمه

ترجمه یکی از شاخص‌ترین فرآیندهایی است که به واسطه آن می‌توان میان دو فرهنگ و زبان ارتباط برقرار نمود. نقد ترجمه از جمله مباحثی است که به منظور آسیب‌شناسی ترجمه و حل نمودن چالش‌های موجود در این زمینه مورد توجه قرار می‌گیرد. تئوری اندرو چسترمن^۱ دربردارندهٔ هنجارهایی است که می‌تواند دربرطرف نمودن مشکلات موجود در نقد ترجمه مفید باشد. «چسترمن هنجارها را در قالب هنجارهای انتظار یا محصول و هنجارهای حرفه‌ای یا فرآیند دسته‌بندی می‌کند. به نظر او، هنجار انتظار یا محصول از سنت غالب ترجمه، ایدئولوژی حاکم و ملاحظه‌های اقتصادی و عرف نوشتار در زبان مقصد نشأت می‌گیرد و هنجارهای فرآیند را در سه دسته، هنجار مسئولیت‌پذیری، ارتباطی و رابطه‌ای (زبانی)، تقسیم می‌کند و برای رسیدن و یافتن هنجار غالب و همچنین، حل مشکلات موجود در قسمت هنجار رابطه‌ای، راهبردهایی را در سه سطح نحوی، معنایی و منظور شناختی ارائه می‌دهد» (ماندی، ۱۳۹۷: ۲۴۴-۲۴۲). عدم تبیین، معرفی و تطبیق تئوری‌های ترجمه از جمله تئوری چسترمن بر روی متون ادبی به خصوص رمان یک نوع شکاف پژوهشی محسوب می‌شود؛ از این رو با تعریف و تطبیق این تئوری بر روی ترجمهٔ رمان، می‌توان ترجمهٔ حاصل از این نوع متن را از زوایای گوناگون مورد ارزیابی قرار داد که این امر به پُر کردن شکاف پژوهشی موجود در زمینهٔ نقد برگردان رمان کمک شایانی می‌کند. جورج استاینر^۲ تاریخ نظریهٔ ترجمه را تا زمان یاکوبسن نشخوار ممتد تمایز نظری میان ترجمهٔ صوری (ترجمه‌ای که انسجام صوری با اصل را رعایت می‌کند) و ترجمهٔ آزاد (ترجمه‌ای که برای بازسازی منظور متن اصلی از صورت‌های ابداعی استفاده می‌کند) می‌داند. نظریه‌های نوین ترجمه، همچون نظریه‌های ادبی رایج، با عنصر پرنظریهٔ ساخت‌گرایی آغاز می‌شود (گنتزلر، ۱۴۰۰: ۱۸).

در این جستار تلاش شده تا هنجارهای رابطه‌ای چسترمن که از طریق برخی از راهبردهای به کارگرفته شده توسط مترجم در متن مقصد ایجاد شده، بررسی شود تا از این طریق بتوان عناصر و لایه‌های زبانی و فرهنگی موجود در متن اصلی و مقصد را کشف نمود و آنها را مورد تحلیل و ارزیابی قرار داد. اهمیت تطبیق نظریهٔ چسترمن بر روی رمان مذکور در معرفی و تبیین تئوری‌های ترجمه به خصوص تئوری‌هایی است که تاکنون بر روی متون ادبی مورد بحث و بررسی قرار نگرفته‌اند. از این رو چنین پژوهشی منطبق بر تئوری جدید چسترمن می‌تواند گامی هر چند کوتاه در عرصهٔ معرفی یکی دیگر از الگوهای ترجمه به صورت کاربردی باشد و تطبیق آن بر روی متن نیز می‌تواند برای علاقه‌مندان و پژوهشگران در جهت آشنایی با روش‌های ترجمه و ارزیابی آن مؤثر و راهگشا باشد.

علت عدم بررسی تمامی استراتژی‌های مربوط به راهبردهای سه‌گانه جلوگیری از افزایش حجم مقاله و نیز دسترسی به نمونه‌های منطبق با برخی از این استراتژی‌ها است. همچنین درگردآوری نمونه‌ها از روش استقرائی ناقص استفاده

^۱. Chesterman, A.

^۲. Steiner, G.

شده است؛ بدین صورت که از میان مثال‌های انبوه مربوط به هر یک از راهبردهای سه گانه، تعدادی از آنها گزینش و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۱-۱. پیشینه پژوهش

تاکنون هیچ پژوهشی اعم از مقاله و پایان نامه ترجمه فارسی رمان‌های عربی و نیز تعریب رمان‌های فارسی را بر اساس تئوری اندرو چسترمن مورد نقد و ارزیابی قرار نداده است. جستار پیش رو با انتخاب تئوری چسترمن، ترجمه رمان منتخب را در ابعاد مختلف و با تکیه بر مؤلفه‌های موجود در نظریه چسترمن مورد بحث و بررسی قرار داده است. از این رو موضوع جستار حاضر یک نوآوری به شمار می‌رود و تا حدودی خلأهای موجود در این حوزه را پوشش می‌دهد. در زمینه نقد و بررسی ترجمه متون ادبی بر اساس نظریات ترجمه پژوهش‌هایی صورت گرفته است که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

– مقاله «واکاوی چالش‌های ترجمه ادبی: بررسی تحلیلی نوع متن، اجزای متن و چالش خواننده»، نوشته گنجیان خناری (۱۳۹۷)، چاپ شده در مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، به بررسی ویژگی‌های متون ادبی و چالش‌هایی که مترجم در ترجمه با آنها سروکار دارد، پرداخته است. از رهگذر این بررسی مشخص شد که هر مترجم ادبی با سه چالش کلی و بنیادین روبه رو است که عبارتند از: «چالش نوع متن»، «چالش خواننده»، «چالش اجزای متن». از این میان، چالش اجزای متن را می‌توان به «چالش الفاظ»، «چالش اصطلاحات و تعابیر اصطلاحی»، «چالش ساختار جمله و ترکیب» و... تقسیم کرد.

– مقاله «نقد و بررسی ترجمه «فاطمه جعفری» از رمان اعترافات «ربیع جابر» براساس نظریه گرایش‌های ریخت‌شکنانه «آنتوان برمن»»، نوشته ابوعلی واسبقی گیگلو (۱۳۹۹)، چاپ شده در مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ترجمه جعفری از رمان مزبور را براساس هفت مؤلفه از مؤلفه‌های ریخت‌شکنانه متن «آنتوان برمن» شامل منطقی‌سازی، تطویل یا اطناب کلام، تفاخرگرایی، غنازدایی کیفی، غنازدایی کمی، تخریب ضرب آهنگ‌های متن، تخریب عبارات و اصطلاحات خاص زبان نقد و بررسی کرده است. برآیند پژوهش نشان می‌دهد در بین مؤلفه‌های یادشده، اطناب کلام و تخریب ضرب آهنگ متن از پربسامدترین عوامل تحریف متن در ترجمه فاطمه جعفری است و این مؤلفه‌ها در تفاخرگرایی نیز تأثیر گذاشته و در مواردی شاهد افزایش مؤلفه تفاخرگرایی در ترجمه او هستیم.

– مقاله «ارزیابی ترجمه فارسی رمان «موسم الهجرة إلى الشمال» بر اساس الگوی ژان رنه لادمیرال»، نوشته شادمان و اکبری زاده (۱۴۰۳)، چاپ شده در مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی با تکیه بر رویکرد لادمیرال، به بازخوانی ترجمه رضا عامری از رمان «موسم الهجرة إلى الشمال» اثر طیب صالح پرداخته است. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد مترجم در مباحث «ابهام‌زدایی»، «افزوده سازی» و «حذف» کاملاً موافق با مؤلفه‌های لادمیرال عمل کرده و متنی

خوانا و قابل فهم در فرهنگ مقصد ارائه داده است. این در حالی است که در پاره‌ای از موارد، مانند مباحث «جا به‌جایی» و «حق انتخاب مترجم»، مؤلفه‌های الگوی لادمیرال دیده نشده است.

۲-۱. سؤالات پژوهش

۱. الگوهای تئوری چسترمن تا چه میزان در ترجمه شعبانی از رمان «سیندرلات مسقط» تبلور یافته است؟

۲. کدام یک از راهبردهای چسترمن در ترجمه مترجم از بسامد بالاتری برخوردار است؟

۲. معرفی رمان «سیندرلات مسقط» و نویسنده آن

هدی حمد روزنامه‌نگار و نویسنده عمانی متولد سال ۱۹۸۱م و ساکن مسقط است. وی در رشته زبان و ادبیات عربی در سوریه تحصیل کرده و هم اکنون مشغول نگارش در روزنامه‌ها و مجلات عمان است. از هدی حمد به جز «سیندرلاهای مسقط» کتابی به فارسی ترجمه نشده است. سیندرلاهای مسقط روایتگر داستان زنانی است که هر روز در کوچه و خیابان می‌بینیمشان، وقتی از سر کار بر می‌گردند یا دستان کودکانشان را در دست گرفته‌اند و آنها را به مدرسه می‌برند و بعد هم با خرید روزانه‌شان به خانه برمی‌گردند. سیندرلاهای مسقط داستان زنانی است که یک بار در هفته دور هم جمع می‌شوند، رازهایشان را به هم می‌گویند و با درد دل کردن، سبک به خانه‌هایشان برمی‌گردند. آنها در همان یک شب تبدیل به سیندرلاهایی می‌شوند که رنگ زمان و پیری را به خود ندیده‌اند. در این میان تنها یک مرد اجازه دارد که به این جمع وارد شود. آن هم شخصیت خیالی آشپزی است که زنان در رستوران او دور هم جمع می‌شوند. سیندرلاهای مسقط داستان همین درد دل‌ها است. (سیندرلاهای-مسقط/ <https://kaamakketab.com/product/>)

۳. راهبردهای چهارگانه ترجمه اندرو چسترمن

اندرو چسترمن راهبردهای ترجمه به ویژه ترجمه عناصر فرهنگی را به سه نوع تقسیم می‌کند: نحوی، معناشناختی و منظورشناختی. راهبردهای نحوی یا دستوری اگر صورت را دستخوش دگرگونی می‌کنند و راهبردهای معناشناختی معنا را، می‌توان گفت که راهبردهای منظور شناختی در خود پیام تغییر ایجاد می‌کنند. هریک از این گروه استراتژی‌ها، ده زیر مجموعه دارد.

راهبردهای نحوی: این راهبرد دربردارنده مؤلفه‌هایی نظیر: ترجمه تحت اللفظی، گره‌برداری، وام‌گیری، تغییر مقوله دستوری کلمات، تغییر واحد، تغییر ساختار گروه (اسمی، صفتی، فعلی...)، تغییر ساختار جمله‌واره یا بند، تغییر ساختار جمله، تغییر انسجام درونی، تغییر سطح زبان، تغییر طرحواره بلاغی (مانند واج‌آرایی، ساختارهای متوازن و وزن عروضی...) است (چسترمن، ۲۰۰۰: ۹۴).

راهبردهای معناشناختی: این راهبرد دارای زیرمجموعه‌هایی مانند: ترداف (استفاده از معادلی که مترادف یا شبه مترادف معادل صریح و دقیقی است که باید به کار می‌رفت)، تضاد، شمول معنایی (تعمیم، تخصیص، کاربرد واژه عام به جای واژه عام دیگر)، متضادهای دوگانه (مانند خرید و فروش، داد و ستد)، تغییر واژگان انتزاعی به واژگان ملموس یا برعکس، توزیع مؤلفه‌های معنایی، تغییر تأکید، دگرگویی، تغییر مجاز و صنایع بیانی و معنایی و تغییرات معنایی دیگر است (همان: ۱۰۱).

راهبردهای منظور شناختی: این راهبرد نیز شامل عناصری نظیر: صافی‌گذاری فرهنگی (کاربرد تمهیداتی مانند مشابه‌سازی، بومی‌سازی، طبیعی‌سازی، بیگانه‌سازی، وام‌گیری)، تغییر صراحت (تصریح یا تلویح و پوشیده‌گویی)، تغییر اطلاعات (افزودن اطلاعات لازم برای خواننده زبان مقصد که در متن اصلی نیست یا حذف اطلاعات نالازم و غیر ضروری برای خواننده زبان مقصد)، تغییر رابطه بینافردی میان متن، نویسنده و خواننده (تغییر درجه رسمیت، برانگیختگی عاطفی و رابطه بین متن و خواننده، میزان کاربرد اصطلاحات فنی و تخصصی...)، تغییر کنش یا کردار زبانی، تغییر انسجام منطقی مربوط به آرایش اطلاعات در سطح اندیشه‌پردازی، ترجمه غیرکامل (ترجمه ملخص یا چکیده، حرف نویسی)، پیدایی یا ناپیدایی مترجم، ویرایش و تنقیح متن اصلی و دیگر تغییرات منظورشناختی (تغییر در آرایش مطالب در متن، انتخاب لهجه و گویش مثلاً گویش بریتانیایی یا آمریکایی) است (همان: ۱۰۸).

۴. تحلیل داده‌های پژوهش بر اساس راهبردهای سه‌گانه اندرو چسترمن

۴-۱. راهکارهای نحوی

در این بخش راهکارهایی نظیر ترجمه تحت اللفظی، وام‌گیری، تغییر ساختار گروه، تغییر مقوله دستوری، تغییر ساختار جمله و تغییر انسجام درونی مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱-۱. ترجمه تحت اللفظی و وام‌گیری از زبان اصلی

ترجمه تحت اللفظی ترجمه‌ای است از لحاظ شکل و ظاهر با متن اصلی شباهت دارد و به طور پیش فرض در اغلب ترجمه‌ها اعمال می‌شود (چسترمن، ۲۰۰۰: ۹۴). وام‌گیری فرآیندی است که طی آن جملات و ساختارهای دستوری یک زبان بدون هیچ تغییری در لفظ و معنا به زبان دیگر منتقل می‌شوند.

– من النادر أن تفتح أُمی باب قلبها (حمد، ۲۰۱۶: ۴۵).

ترجمه: مادرم خیلی به ندرت در قلبش را باز می‌کرد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۳۶).

– فریما یكون. أستغفر الله. ربّما (حمد، ۲۰۱۶: ۱۱۱).

ترجمه: شاید... أستغفر الله... شاید (شعبانی، ۱۳۹۹: ۸۵).

در مثال نخست عبارت «أن تفتح باب قلبها» را در زبان فارسی می‌توان به صورت «باز کردن سفره دل» معادل‌یابی نمود. مترجم جمله مذکور را به همان صورت لفظی و با توجه به هنجارهای اولیه از نوع گرایش به زبان مبدأ ترجمه کرده است. با این حال می‌توان گفت بر اساس راهبردهای نحوی این نوع ترجمه تا حدی مقبول بوده و شاید توانسته است پیام مورد نظر را نسبتاً انتقال دهد، اگرچه ترجمه ارتباطی و مقبول‌تر همان بازکردن سفره دل است که ممکن است در حین ترجمه به ذهن مترجم نرسیده باشد.

در مثال دوم مترجم ترکیب فرهنگی «أستغفر الله» را که جزو مفاهیم و اصطلاحات مذهبی به شمار می‌رود با استفاده از روش وام‌گیری که زیر مجموعه راهبردهای نحوی است، با همان فرم صوری و اصلی خود در زبان مقصد برگردان نموده است. یکی از موارد مربوط به عناصر فرهنگی، مفاهیم و جریان‌ات مذهبی است که پیتر نیومارک در تقسیم‌بندی خود به آن اشاره کرده است. مفاهیم مذهبی مانند: کلیساها، مساجد، واژه‌های مذهبی (نوحه، روضه خوانی، سینه زنی و...) (نیومارک، ۱۳۸۲: ۱۳۳).

در این بخش از رمان «سیندرلات مسقط» علاوه بر قصه مردن بارو که یک گوساله است، شایعه دیگری پیرامون ظاهر عجیب و غریب این حیوان شکل می‌گیرد که در ادامه یکی از شخصیت‌های داستان عبارت ناتمام «ربّما یكون. أستغفر الله. ربّما» را به کار می‌برد. مردم روستا نیز به همراه این شخصیت اقدام به استغفار می‌کنند. واژگان و عبارت مذهبی متعددی در ادیان گوناگون وجود دارند. در اسلام کلماتی نظیر، الله، قرآن، مسجد، استغفار، نماز، روزه و... جزو واژگان مذهبی به شمار می‌روند. در این مثال عبارت «أستغفر الله» یک عبارت مذهبی است که معمولاً در زبان گفتاری و نوشتاری به منظور طلب بخشش و آمرزش از خداوند به کار می‌رود. بنابراین به‌کارگیری این معادل در متن ترجمه با استفاده از روش وام‌گیری از معادلی نظیر «خدا مرا ببخشد» بسیار بهتر نشسته است.

۴-۱-۲. تغییر ساختار گروه (اسمی، فعلی و...)

این راهبرد شامل تغییراتی در سطح گروه‌های اسمی، فعلی و... می‌شود. یکی از این تغییرات، تغییر زمان افعال و تغییر مفرد به جمع یا بازگون است.

– رَبِّمَا ظَنُّوا بِأَنّ بختی سیتأجل کثیرا (حمد، ۲۰۱۶: ۳۸).

ترجمه: شاید فکر می‌کردند ازدواج‌های عقب و عقب‌تر بیافتد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۳۲).

چسترمن معتقد است یکی از تغییراتی که مترجم در ترجمه انجام می‌دهد، تغییر دادن زمان افعال است (چسترمن، ۲۰۰۰: ۹۷). در این نمونه ساختار زمانی دو فعل «ظنّوا و سیتأجل» در متن اصلی به ترتیب ماضی ساده و مضارع مستقبل نزدیک است. مترجم ساختار زمانی هر دو فعل را در برگردان خود تغییر داده و فعل «ظنّوا» را به صورت ماضی استمراری و فعل «سیتأجل» را به فرم مضارع التزامی ترجمه نموده است. در این قسمت از داستان فردی به نام

حمد به خواستگاری یکی از شخصیت‌های اصلی داستان می‌رود. خانواده دختر توقع داشتند تا فرزندان‌شان این فرصت را غنیمت بشمارد؛ چرا که تصور می‌کردند دیگر چنین موقعیتی برای او فراهم نخواهد شد. در واقع نویسنده با توجه به ساختار زمانی افعال قبل از فعل «ظنوا» که به صورت ساخت کان+فعل مضارع می‌باشد، می‌خواهد استمرار و پیوسته بودن فعل مذکور در دوره زمانی نامشخص در گذشته را نشان دهد. از این رو استفاده از برابر نهاد «فکر کردند یا گمان کردند» برای فعل «ظنوا» نمی‌تواند مأنوس و خوانا باشد. مترجم با تغییر این ساختار زمانی میان زبان مبدأ و مقصد پل ارتباطی ایجاد کرده است. همچنین باید گفت ساخت زمانی مناسب و هماهنگ با فعل ماضی استمراری، فعل مضارع التزامی است که مترجم این امر را به شیوه مطلوب و با تغییر ساخت زمانی فعل «سیتأجل» از مضارع مستقبل به مضارع التزامی در برگردان خود متبلور ساخته است.

– نزرع ونحصد، نربى الماعز والدجاج فى الحظيرة (حمد، ۲۰۱۶: ۱۱۰).

ترجمه: زمین را می‌کاشتیم و درو می‌کردیم، بزهایمان را بزرگ می‌کردیم و به مرغ‌هایمان می‌رسیدیم (شعبانی، ۱۳۹۹: ۸۵).

در این بخش دو کلمه «الماعز و الدجاج» در ظاهر مفرد بوده و به ترتیب به معنای یک رأس بز و یک مرغ می‌باشد. جمع این دو واژه به ترتیب «مواکز و دُجج» است. اما باید گفت الف و لامی که بر سر این دو واژه آمده است از نوع الف و لام جنس است که در ترجمه آنها نیز می‌بایست ساختار ظاهری آن را که مفرد است به جمع تغییر داد تا ترجمه مناسب با موقعیت و بافت کلام گردد. مترجم نیز با در نظر گرفتن این موضوع، ساختار گروه اسمی این دو واژه را متناسب با الف و لامی که بر سر آنها آمده در متن مقصد از مفرد به جمع تغییر داده است. تغییر در گروه اسمی، برای مثال مفرد به جمع یا برعکس یا تغییر نکره به معرفه و برعکس، سبب تغییر در ساختار درونی گروه می‌شود (چسترمن، ۲۰۰۰: ۹۶).

به نظر می‌رسد استفاده از معادل جمع «بزهایمان و مرغ‌هایمان» به جای معادل مفرد برای دو واژه مذکور باتوجه به مضمون و بافت متن داستان و نیز الف و لامی که بر سر آنها آمده است، مناسب‌تر باشد. همچنین باید گفت احشام و پرندگان اغلب به طور دسته جمعی زندگی می‌کنند. بنابراین اگر واژه‌ای مربوط به احشام و پرندگان در چنین بافت و موقعیتی به صورت مفرد به کار گرفته شود و الف و لام جنس پیش از آن بیاید، بهتر است به صورت جمع ترجمه شود. مثلاً ترجمه این دو واژه به فرم «بزمان را بزرگ می‌کردیم و به مرغمان می‌رسیدیم» نمی‌تواند دنیای ممکن متن و نویسنده و نیاز فکری خواننده متن مقصد را متبلور سازد و منطبق بر موقعیت زبانی و مکانی کلام باشد.

۴-۱-۳. تغییر مقوله دستوری

در این روش یک مقوله دستوری به مقوله دستوری دیگری تغییر می‌کند. از جمله تغییرات مقوله دستوری می‌توان به تبدیل اسم یا مصدر به فعل، تبدیل شبه جمله به یک ترکیب اضافی و... اشاره نمود.

– قال لی جدی لیس لهذا الرجل قلب فلاح (حمد، ۲۰۱۶: ۱۱۰).

ترجمه: پدر بزرگم به من گفت: «قلب این مرد قلب یک کشاورز نیست» (شعبانی، ۱۳۹۹: ۸۵).

– ربما لو لم أعرف سرها لكنت حافظت علی عریسی الثالث (حمد، ۲۰۱۶: ۶۹).

ترجمه: شاید اگر رازش را به من نمی‌گفت، می‌توانستم خواستگار سومم را نگه دارم (شعبانی، ۱۳۹۹: ۵۶).

در نمونه اول برگردان عبارت «لیس لهذا الرجل قلب فلاح» به شکل «این مرد قلب کشاورز ندارد» است. مترجم ترکیب «لهذا الرجل» را که از لحاظ دستوری یک شبه جمله و جارو مجرور متعلق به خبر مقدم محذوف «لیس» می‌باشد، دست خوش تغییر ساخته و با اضافه نمودن واژه «قلب» به آن، فرم دستوری جدیدی به آن بخشیده و آن را در قالب یک ترکیب اضافی در متن ترجمه بازنمایی کرده که این امر مطابق با بحث تغییر مقوله دستوری به عنوان یکی از راهبردهای نحوی چسترمن است. این نوع تغییر مقوله دستوری، تغییر مقوله خرد نامیده می‌شود که می‌تواند کامل یا جزئی باشد. تبدیل‌هایی همانند حرف اضافه به اسم، اضافه به قید، شبه جمله به اسم، صورت به اسم و غیره در این گروه قرار می‌گیرند (چگنی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۵۵). در نمونه دوم نیز مترجم فعل «لم أعرف» را که از حیث دستوری فعل مضارع متکلم وحده می‌باشد، تغییر داده و به صورت ماضی غائب منفی ترجمه کرده است.

– كما أن محاولة أمی الدائمة للالتفات حول الموضوع (حمد، ۲۰۱۶: ۵۷).

ترجمه: مادرم همیشه تلاش می‌کرد سر و ته موضوع را هم بیاورد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۴۷).

در این بخش مترجم ساختار دستوری واژه «محاولة» را که مصدر باب مفاعله است در زبان مقصد تغییر داده و به شکل فعلی برگردان نموده است. مصدر نیز به دلیل عدم دلالت بر زمان و مکان، یکی از اقسام اسم به شمار می‌رود. گاهی تغییر و تبدیل ساختار اسمی به فعلی یا برعکس به منظور روان سازی ترجمه و منطبق ساختن آن با ساختار زبان مقصد از ضرورت و اهمیت برخوردار است. باید گفت مترجم با تبدیل ساختار اسمی به ساختار فعلی میان زبان مبدأ و مقصد پل ارتباطی ایجاد کرده است.

۴-۱-۴. تغییر ساختار جمله

تغییر ساختار جمله راهبردی است که در آن ساختار یک جمله دچار تغییر می‌شود. به عنوان مثال تغییر ساختار یک جمله از حالت اسنادی به حالت فعلی غیر اسنادی، یک نوع تغییر در ساختار جمله است.

– أمی متوردة یمیل رأسها بخجل ناحیة العدسة (حمد، ۲۰۱۶: ۳۵).

ترجمه: مادرم میان ما می‌درخشید. سرش را با شرم و حیا یک وری گرفته بود (شعبانی، ۱۳۹۹: ۲۹).

در این شاهد مثال عبارت «أمی متورده» یک جمله اسنادی است. جمله اسنادی، جمله‌ای است که دارای افعال اسنادی نظیر: است، بود، شد، گشت و گردید است. عبارت فوق در حالت اسنادی خود به معنای «مادرم میان ما درخشان بود» است. مترجم آرایش جمله مزبور را از قالب اسنادی خارج و به فرم گروه فعلی غیر اسنادی «مادرم در میان ما می‌درخشید» برگردان کرده است. واژه «متورده» اسم فاعل از فعل «تورّد» است و برابر نهاد «می‌درخشید» معادل فعل معلوم «متورده» می‌باشد. باید گفت این نوع ترجمه مترجم با روش تغییر ساختار چسترمن مطابقت و همخوانی دارد. همچنین با توجه به معنا و مفهوم صرفی عبارت، معادل گزینش شده از سوی مترجم برای برگردان واژه مذکور مطلوب‌تر است. علاوه بر این به نظر می‌رسد واژه «متورده» به معنای سرخ شدن و گلگون شدن چهره باشد و در اینجا می‌توان عبارت مذکور را این گونه ترجمه نمود: مادرم که چهره‌اش از خجالت قرمز شده بود، سرش را با شرم و حیا به سمت دوربین یک وری گرفته بود.

۴-۱-۵. تغییر انسجام درونی

تغییر انسجام درونی شامل ارجاعات درون متنی، حذف به قرینه، جایگزینی ضمیر و تکرار به قصد ایجاد تأثیر بلاغی است (چسترمن، ۲۰۰۰: ۹۴).

– لکن مریم دخلت، من طریق خاص و حمیمی دخلت (حمد، ۲۰۱۶: ۱۲۶).

ترجمه: اما مریم از دری دیگر وارد زندگی‌ام شد، دری خاص و صمیمی (شعبانی، ۱۳۹۹: ۹۶).

در این بخش فعل «دخلت» دو بار در متن اصلی تکرار شده است. مترجم اقدام به حذف فعل «دخلت» دوم در برگردان خود کرده است. روشی که ترجمه او را خوانا و شیوا ساخته است. باید گفت این نوع برگردان مترجم با استراتژی تغییر انسجام درون متنی از نوع حذف به قرینه به عنوان یکی از زیر شاخه‌های راهبرد نحوی تطابق دارد.

– أتأكد لأكثر من مرة من درجة حرارة الماء قبل أن ينزلق على أجسادهن الناعمة، لمترین في الأسبوع أستعمل الشامبو بدون دموع، فینسکب علی شعورهن الناعمة متباینة الطول. وفي باقي الأيام، أكتفي بتمرير الليفة على الأجساد الثلاثة الطرية، یتناغم الصیاح علی نغمة واحدة ومن ثم یفترق. وقبل أن تنتهي سیمفونية البكاء، أستغل الأفواه المفتوحة لأمر فراشي الأسنان في الأفواه. أبدأ من البنت الكبيرة وأنتهي بالصغيرة. تمر الفرشاة بدقة متناهية وسرعة فائقة علی کل الأسنان حتی تلك البعيدة، أتمكن من تحريك الفرشاة في حركات مستقيمة ودائرية، وعندما تتحرك الرؤوس والأیدی معلنة الرقص، فأني لا أتورع عن مسك الأیدی وتثبيت الرؤوس إلى الجدار. إني أفعل ذلك غالباً، وأتمكن من تثبيت الأجساد الصغيرة بقوة ملفقة، تدربت علیها بشكل يومي، لتتمكن الفرشاة برشاقة الأسنان (حمد، ۲۰۱۶: ۹۱).

ترجمه: چند بار درجه آب را قبل از این که روی تن‌های نرم‌شان بلغزد، چک می‌کنم. هفته‌ای دو بار شامپوی بدون اشک روی موهایشان می‌ریزم. شامپو روی موهای نرم‌شان که به یک اندازه بلند نیستند، سر می‌خورد. در روزهای بدون شامپو فقط لیف نرم حمام را روی تن‌های تر و تازه‌شان می‌کشم. صداها بالا و پایین می‌شود. قبل از این که

سمفونی گریه تمام شود، از فرصت باز بودن دهان‌ها استفاده می‌کنم و مسواک را روی دندان‌هایشان می‌کشم. مسواک را به همه دندان‌هایشان می‌رسانم؛ با حرکتی مستقیم و دایره‌ای. تا ته دندان‌هایشان را مسواک می‌زنم. وقتی با حرکت دست‌ها نارضایتی‌شان را نشان می‌دهند، دست‌هایشان را می‌گیرم و سرهایشان را به دیوار می‌چسبانم و کارم را می‌کنم. تن‌های کوچک‌شان را می‌توان با نیروی قابل توجه ثابت نگه دارم. آن قدر این کارهای روتین را کرده‌ام که همه‌شان ناخودآگاه و بدون هیچ حس و حالی پیش می‌روند. مسواک با ظرافت دندان‌هایشان را برق می‌اندازد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۷۱).

همان‌طور که در این نمونه مشاهده می‌شود ضمیر «هن» تنها دو بار در متن مبدأ تکرار شده است. اما مترجم با ادامه دادن تکرار ضمیر مزبور در قالب برگردان «شان» که به عنوان یک شاخصه نحوی به شمار می‌رود، انسجام درون متنی متن اصلی را در سرتاسر متن ترجمه تغییر و تداوم بخشیده است. تکراری که به نظر می‌رسد باعث تأثیر بلاغی بیشتر در متن مقصد شده است. در واقع باید گفت مترجم اصرار دارد سه شخصیت این بخش از داستان را که نقش دختران یک زن را ایفا می‌کنند، به صورت تکرار ضمیر در برگردان خود حفظ و توجه خواننده را به اهمیت حضور آنها در داستان جلب کند. همچنین می‌توان گفت به کارگیری این تکرار از سوی مترجم بیانگر تفاوت ساختار دو متن اصلی و مقصد است که در فرم راهبرد نحوی از نوع تغییر انسجام درون متنی از طریق تکرار خود را نشان داده است. مترجم ترکیب «الشامبو بدون دموع» را به شکل «شامپوی بدون اشک» برگردان نموده که معادل درست و دقیق آن به صورت «شامپوی ضد سوزش چشم یا شامپوی بچه» می‌باشد. علاوه بر این مترجم از معادل‌یابی عبارت «أبدأ من البنت الكبيرة وأنتهى بالصغيرة» غفلت ورزیده است.

۴-۲. راهکارهای معناشناختی

در این بخش روش‌هایی نظیر: مترادف، تضاد، شمول معنایی، توزیع مؤلفه‌های معنایی از طریق فشرده سازی، تغییر مجاز و صنایع بیان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۲-۱. مترادف

واژگان مترادف کلماتی هستند هم معنا که در هر سیاق و عبارتی قابل تبادل و جایگزینی باهم باشند (عبد التواب، ۱۳۶۷: ۳۵۰).

– هل يعقل أن يتنهز التسوس الفرصه وينخر الأسنان هذه الليلة دون كل الليالي (حمد، ۲۰۱۶: ۱۴).

ترجمه: یعنی واقعا کرم دندان آن قدر برای سوراخ کردن دندان گوش به زنگ است که به محض یک شب مسواک نزدن، شروع کند به سوراخ کردن دندان‌ها؟ (شعبانی، ۱۳۹۹: ۱۲).

– رشفة أخرى من القهوة (حمد، ۲۰۱۶: ۴۵).

ترجمه: یک قلب دیگر قهوه بخورم (شعبانی، ۱۳۹۹: ۳۶).

در مثال نخست واژه «التسوس» در فرهنگ زبان عربی و در معنای صریح آن به معنای «پوسیدگی دندان» است. مترجم برای معادل‌سازی این واژه از برابر نهاد «کرم دندان» که معادلی مترداف با پوسیدگی دندان است، بهره جسته است. در مثال دوم نیز واژه «رشفه» در اصل به معنای جرعه می‌باشد که مترجم معادل مترداف آن یعنی «قلب» را در برگردان خود بازتاب داده است. علاوه بر این مترجم برای نمونه دوم از روش صافی فرهنگی از طریق طبیعی‌سازی از نوع کامل کردن نیز استفاده نموده و با افزودن فعل «خوردن» معنا و مفهوم آن را در متن مقصد تکمیل کرده است.

۴-۲-۲. تضاد

تضاد به معنای کاربرد واژه متضاد همراه با یک عنصر منفی‌ساز است (چسترمن، ۲۰۰۰: ۱۰۱).

– تأکیدی من دفع الماء (حمد، ۲۰۱۶: ۵۸).

ترجمه: بین آب سرد نباشد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۴۸).

در این قسمت ترجمه عبارت «تأکیدی من دفع الماء» در زبان مقصد به صورت «از گرم بودن آب مطمئن شو» است. مترجم با تکیه بر روش تضاد به عنوان یکی از راهکارهای معناشناختی آن را ترجمه نموده است. بدین صورت که برای واژه «دفع» کلمه متضاد سرد را انتخاب نموده و آن را به همراه واژه منفی‌ساز «نباشد» در زبان مقصد برابریابی کرده است.

۴-۲-۳. شمول معنایی

به نظر چسترمن راهبرد هم‌شمولی در ترجمه بسیار کاربرد دارد. برای مثال، مترجم از واژه معناشمول به جای واژه فراگیر یا برعکس استفاده می‌کند یا یک معناشمول را به جای یک معناشمول دیگر به کار می‌برد (چسترمن، ۲۰۰۰: ۹۸).

– وجاء موعد بذر الحقل ببذور تنمو لتتحول إلى أعلاف جيدة للماشية (حمد، ۲۰۱۶: ۹۶).

ترجمه: باید زمین را شخم می‌زدند و بذرهایی می‌کاشتند که بعدها علوفه حیواناتشان شود (شعبانی، ۱۳۹۹: ۷۵).

در این مثال واژه «الماشية» در اصل به معنای گاو و گوسفند است که به عنوان زیرشمول در ذیل کلمه حیوان قرار می‌گیرند. واژه حیوان یک واژه فراگیر و فراشمول به شمار می‌رود. این کلمه در زبان فارسی واژه شامل و کلی‌ای است که مفهوم گاو و گوسفند و مانند این‌ها را در بردارد. مترجم نیز برای برگردان «الماشية» از یک برابر نهاد فراگیر به جای یک برابر نهاد معناشمول یعنی «گاو و گوسفند» که معنای کلی حیوان را در خود دارند در ترجمه استفاده نموده است. در خصوص واژگان زیرشمول و فراگیر یا فراشمول باید گفت آن دسته واژگانی که در یک حکم بالاتر و شامل‌تر قرار

می‌گیرند به عنوان واژگان فراشمول یا فراگیر شناخته می‌شوند و آن دسته از واژگانی که تحت واژگان فراگیر قرار می‌گیرند، زیرشمول یا هم‌شمول نامیده می‌شوند.

– لقد مر رئیس الطباخين من بين الناس وماكان بالتأكيد ليلتفت أحد لغيا به الليلة (حمد، ۲۰۱۶: ۲۲).

ترجمه: سرآشپز در حال رد شدن از میان مشتري‌ها با خودش فکر می‌کرد مطمئناً هیچ کس متوجه نبوده نخواهد شد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۱۸).

در این نمونه دو واژه «الناس» در متن اصلی و برگردان آن «مشتري‌ها» فراشمول یا فراگیر می‌باشند. در واقع مردم و مشتریان واژگان شاملی هستند که مفهوم جنس مذکر و مؤنث را به عنوان زیر شمول در بردارند. باید گفت مترجم در ترجمه کلمه «الناس» مطابق با نظر چسترمن از یک واژه عام یعنی «مشتري‌ها» به جای واژه عام دیگری یعنی «مردم» استفاده کرده و با توجه به بافت و سیاق متن اقدام به تغییر معنای واژه به فرم عام به عام نموده است؛ چرا که در این بخش از داستان صحبت درباره آشپزی و رستوران می‌باشد. از این رو مترجم به فراخور فضای حاکم بر محتوای این قسمت از داستان برابرنهاد متناسب با آن را برگزیده است. نظر به این موضوع، معادل انتخاب شده از سوی مترجم باعث ایجاد هنجار رابطه‌ای میان متن اصلی و مقصد نیز شده است.

۴-۲-۴. توزیع مؤلفه‌های معنایی از طریق فشرده‌سازی

از نظر چسترمن توزیع مؤلفه‌های معنایی یعنی قرار دادن مؤلفه‌های واحدی در جاهای دیگر به شکل گسترده یا فشرده‌سازی (چسترمن، ۲۰۰۰: ۱۰۱).

– ينبغی أن تكون صبورا إجلس على مبعده منى قليلا (حمد، ۲۰۱۶: ۵).

ترجمه: صبور باش. کمی از من فاصله بگیر (شعبانی، ۱۳۹۹: ۵).

در این شاهد مثال یکی از تکنیک‌های راهبردهای معناشناختی تحت عنوان توزیع مؤلفه‌های معنایی از نوع فشرده‌سازی قابل مشاهده است. مترجم دو جمله «ينبغي أن تكون صبورا و اجلس على مبعده منى قليلا» را با فشرده‌سازی حداکثری ترجمه کرده است. برگردان این دو عبارت «باید صبور باشی و کمی با فاصله از من بنشین» است که مترجم با ارائه ترجمه «صبور باش» برای ترکیب نخست و ترجمه «از من فاصله بگیر» برای ترکیب دوم، هم از تکرار مجدد معنای «ينبغي أن» جلوگیری کرده و هم از تکرار معنای فعل «إجلس».

۴-۲-۵. تغییر مجاز و صنایع بیان

تغییر مجاز و صنایع بیان به عنوان یکی از شاخه‌های معناشناختی است. تغییر مجاز یعنی تغییر تشبیه، استعاره، کنایه و... در ترجمه (چسترمن، ۲۰۰۰: ۱۰۰).

– تقفز إلى ذهني صورة البطء القبيحة التي شاهدها في المسلسل الكرتوني (حمد، ۲۰۱۶: ۳۴).

ترجمه: صورت جوجه اردک زشت جلوی چشمم می‌آمد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۲۸).

در این مثال فعل «تقفز (می‌پرد/ جست می‌زند)» یک رفتار انسانی یا حیوانی است که به تصویر جوجه اردک نسبت داده شده است. از طرفی نیز تصویر جوجه اردک به انسان یا حیوانی تشبیه شده که می‌پرد و از این جهت می‌تواند یک نوع تشخیص نیز باشد. این فعل در فرهنگ متن اصلی برای غیر انسان و غیر حیوان نیز کاربرد دارد. مترجم با استفاده از تکنیک تعدیل بلاغی از نوع تغییر مجاز و صنایع بیان این آرایه را به صورت بیانی ساده و مطابق با فرهنگ زبان مقصد در ترجمه خود بازتاب داده است. در فرآیند تعدیل بلاغی مترجم تلاش می‌کند تا ضمن بازتولید متن اصلی در متن مقصد، تأثیر قابل قبول و مشابه با متن مبدأ در گیرنده پیام ایجاد نماید که این امر می‌تواند باعث انتقال هر چه بهتر و واضح‌تر مقصود کلام به خواننده گردد. تعدیل بلاغی را بیشتر در ترجمه امثال، تعبیر و کنایات و عبارات آمیخته با تصویر می‌توان دید (لطفی پور ساعدی، ۱۳۷۶: ۱۷۷-۱۷۱).

۳-۴. راهکارهای منظورشناختی

در این بخش صافی فرهنگی از طریق مشابه‌سازی، طبیعی‌سازی و وام‌گیری، تغییر صراحت، تغییر اطلاعات، تغییر انسجام منطقی، تغییر کنش یا کردار زبانی و پیدایی یا ناپیدایی مترجم مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۳-۴. صافی فرهنگی از طریق مشابه‌سازی

یکی از انواع صافی فرهنگی، مشابه‌سازی است. مشابه‌سازی همان جانشین کردن عنصر زبان مبدأ با عنصری از فرهنگ مقصد است (هاشمی میناباد، ۱۴۰۰: ۲۹۴).

– لأكن صريحة: الأول والثاني لم يخبراني عن أسباب فسخ الخطبة (حمد، ۲۰۱۶: ۶۹).

ترجمه: رک باشم: اولی و دومی دلایل به هم زدن نامزدی را به من نگفتند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۵۶).

در این مثال مترجم واژه فرهنگی «الخطبة» را که در زبان عربی به معنای خواستگاری و یا نامزدی می‌باشد، با معادل مشابه آن در فرهنگ مقصد مشابه‌سازی نموده است. در واقع باید گفت میان دو واژه خواستگاری و نامزدی، جایگزینی وجانشینی صورت گرفته و برابرنهاد «نامزدی» جانشین واژه «خواستگاری» در متن مقصد شده است.

۲-۳-۴. صافی فرهنگی از طریق طبیعی‌سازی

یکی دیگر از انواع صافی فرهنگی، طبیعی‌سازی است. «طبیعی سازی به فرآیندی دلالت می‌کند که بر اساس آن عناصر متداول و رایج در زبان مقصد جای عناصر زبانی غیرمتداول متن مبدأ را می‌گیرند» (واعظیان، ۱۳۹۱: ۵۰). طبیعی‌سازی دارای راهبردهای گوناگونی نظیر: طبیعی‌سازی واژگانی، نحوی و سبکی است (آقاجانی و غفاری، ۱۴۰۲: ۳۶۶-۳۶۲).

– بکثیر من الدقه حدث ذلك، عندما انطفأ التأمل ومات الخيال (حمد، ۲۰۱۶: ۷).

ترجمه: دقیق‌تر بگویم، این اتفاق زمانی پیش آمد که سکون و تأمل رفته رفته خاموش شد و تخیل مُرد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۶).

در این نمونه ترکیب «بکثیر من الدقه» بدون هیچ فعلی در زبان اصلی به کار رفته است. مترجم ترکیب مزبور را با بهره‌گیری از یکی از زیر مجموعه‌های صافی فرهنگی یعنی طبیعی‌سازی از نوع کامل‌کردن و با اضافه نمودن فعل «بگویم» در متن مقصد برگردان نموده است. در زبان عربی ترکیب‌هایی وجود دارند که وقتی مخاطب عرب زبان در بافت اصلی با آن مواجه می‌شود، آن را می‌فهمد اما همین ترکیب‌ها ممکن است در زبان فارسی برای خواننده ناقص باشد. بنابراین مترجم به منظور روشن‌تر و خواناتر ساختن کلام با استفاده از راهبردهای طبیعی‌سازی از جمله راهبرد کامل کردن که زیر شاخه راهبرد طبیعی‌سازی نحوی است، عبارات را به ساختار زبان فارسی نزدیک می‌سازد.

– وبقین هنالك و يُحصين الخيبات (حمد، ۲۰۱۶: ۷).

ترجمه: همان جا ماندند و ناکامی‌شان را نشخوار کردند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۶).

در این مثال ترجمه لفظی ترکیب «يُحصين الخيبات» به صورت «ناامیدی‌ها را می‌شمارند» می‌باشد که در زبان فارسی دارای پیچیدگی و ابهام بوده و از کارایی چندانی برخوردار نیست. در واقع باید گفت مترجم با توجه به تسلط به بافت معنایی توانسته بر ساختار و الگوهای زبانی متن اصلی چیره شود و آنها را به شکلی مناسب‌تر و شیواتر و نیز مطابق با روش طبیعی‌سازی چسترمن در بافت ترجمه متبلور سازد. کنی معتقد است: «آنگاه که مترجم احساس کند به جای استفاده از جملات و اسامی پیچیده بهتر است از ساختار متداول و رایج زبان مقصد استفاده کند، دست به طبیعی‌سازی سبکی می‌زند» (Kenny, 2001: 70).

– حتى الجارات اللواتي يدسون أنوفهن في كل شيء (حمد، ۲۰۱۶: ۳۹).

ترجمه: حتی زن‌های همسایه که دماغشان را در هر سوراخی فرو می‌کردند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۳۲).

یکی از زیرمجموعه‌های طبیعی‌سازی سبکی، ضرب المثل‌ها و تعابیر کنایی است. ضرب المثل‌ها و تعابیر کنایی دارای مفهوم ضمنی و پنهان هستند که مترجم با بازآفرینی و یافتن جایگزینی مطلوب، برگردان خود را برای خواننده مقصد شفاف‌تر و قابل فهم‌تر می‌سازد و با گزینش برابر نهاد مناسب برای این تعابیر و ضرب المثل‌ها هم بر عملکرد خوب خود صحه می‌گذارد و هم نشان می‌دهد که با زبان مقصد و معیارهای آن بیگانه نیست. همانگونه که ملاحظه می‌شود در این مثال مترجم تعبیر اصطلاحی و کنایی «يدسون أنوفهن في كل شيء» را به فرم تحت اللفظی ترجمه کرده است در صورتی که معادل طبیعی‌سازی شده این تعبیر در زبان فارسی «دخالت کردن در همه امور» می‌باشد که مترجم

نسبت به بازتاب آن در برگردان خود غفلت ورزیده است. مترجم می‌توانست با طبیعی - سازی سبکی این تعبیر و انتخاب معادل هم ارز با زبان مقصد و رفع نیازهای فکری خواننده عملکرد بهتری از خود بر جای گذارد.

- المضحک فی الأمر أن زوجی تسأل الأولاد واحدا واحدا (حمد، ۲۰۱۶: ۱۸).

ترجمه: خنده دارش این است که زنم تک تک بچه‌ها را سین جیم می‌کند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۱۵).

در این نمونه مترجم فعل «تسأل» را با تکیه بر روش طبیعی‌سازی واژگانی ترجمه کرده است. مترجم می‌توانست فعل مزبور را به صورت «خواستن و سؤال پرسیدن» ترجمه کند اما با خلاقیت خود آن را به صورت «سین جیم کردن» معادل‌یابی نموده است. «استفاده از ویژگی عادی‌سازی واژگانی توسط مترجم خلاقانه و آگاهانه است؛ چون مترجم فرم واژگان متناظر و متناسب را در متن مقصد هنرمندانه جایگزین می‌کند» (Saldanha, 2005: 15).

- ولايضاقون نزهة السیندریلات بکثرة الاتصالات (حمد، ۲۰۱۶: ۱۵).

ترجمه: وگردش مادرها را با تماس‌های مکرر کوفتشان نمی‌کردند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۱۳).

در این مثال نیز همانند نمونه قبل، برگردان فعل "لايضاقون" آزار نمی‌دهند است. مترجم بار فرهنگی موجود در این واژه را با به کاربردن معادل عادی‌سازی شده آن یعنی "کوفتشان نمی‌کردند" در متن مقصد انتقال داده است. مترجم در کار ترجمه از میان بدیل‌های ممکن واژگان، آن واژه‌ای را بر می‌گزیند که به بالاترین مرتبه سبکی تعلق دارد و باعث ترفیع متنی می‌شود (آقاجانی و غفاری، ۱۴۰۲: ۳۶۳).

- لم تکن لدی لحظتها أجنحة لأطير (حمد، ۲۰۱۶: ۱۲۹).

ترجمه: از خوش‌حالی بال درآوردم (شعبانی، ۱۳۹۹: ۹۸).

- در این بخش مترجم معنای واژگان را متناسب و مطابق با معنا و مفهوم اصلی متن مبدأ تغییر داده است. ترکیب فوق در اصل به معنای «در آن لحظه بال‌هایی برای پرواز کردن نداشتم» می‌باشد که مترجم با به کارگیری فرآیند خلاقیت خود، معنای آن را با توجه به بافت متن اصلی و مقصد از منفی به مثبت تبدیل کرده و آن در قالب طبیعی‌سازی ریخته است. سبک و سیاق متن عربی با متن فارسی متفاوت است. موضوعی که در این نمونه مشهود است؛ چراکه در زبان فارسی چنین سبک و سیاقی کاربرد ندارد. از این رو مترجم برای این که بتواند این سبک و سیاق متفاوت را به زبان مقصد پیوند دهد، از روش‌های گوناگونی نظیر طبیعی‌سازی بهره می‌گیرد.

- بسبب سمرته الفاتنة وكتافة شعر رأسه وصدرة (حمد، ۲۰۱۶: ۷۸).

ترجمه: به خاطر موهای پرپشتش، سینه و رنگ پوست گندمی جذابش (شعبانی، ۱۳۹۹: ۶۱).

در این مثال مترجم بر اساس راهبردهای منظورشناختی چسترمن از نوع طبیعی‌سازی اقدام به جا به جایی مکان اصلی واژگان در متن مقصد کرده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود ترکیب «کثافه شعر رأسه و صدره» در ترجمه به ابتدای جمله و ترکیب «سمرته الفاتنه» به انتهای جمله منتقل شده است. طبیعی‌سازی عبارت فوق در متن مقصد به فرم طبیعی‌سازی نحوی از نوع جا به جایی جملات می‌باشد. یکی از راهکارهای عادی‌سازی یا طبیعی‌سازی برای انتقال درست معنا جا به جایی در ساختار پیچیده است که مترجم برای خواناتر شدن متن درمحور همنشینی، واگان و عبارات را جا به جا می‌کند (آقاجانی و غفاری، ۱۴۰۲: ۳۶۴).

۴-۳-۳. صافی فرهنگی از طریق وام‌گیری

وام‌گیری به معنای انتقال کلمات و واژگان یک زبان به زبان دیگر بدون ایجاد هرگونه تغییر است.

– کاریکاتور مضحک للغایه، تقوم بصعوبه وتجلس بصعوبه (حمد، ۲۰۱۶: ۶۸).

ترجمه: کاریکاتوری بسیار مضحک. به سختی بلند می‌شد و به سختی می‌نشست (شعبانی، ۱۳۹۹: ۵۵).

در این قسمت وام‌گیری غیرمستقیم از طریق واژه فرهنگی «کاریکاتور» انجام شده است. کاریکاتور به عنوان یک واژه ایتالیایی وارد زبان دیگر شده است. وام‌گیری به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم انجام می‌شود. هرگاه واژه‌ای به طور مستقیم از زبان اول به زبان دوم راه پیدا کند، وام‌گیری مستقیم نامیده می‌شود. هرگاه زبان دوم واژه‌ای را از زبان اول قرض بگیرد و به زبان سوم یا زبان ج قرض بدهد، وام‌گیری غیرمستقیم رخ می‌دهد. زبان فارسی به عنوان زبان سوم این واژه را از زبان دوم یعنی عربی قرض گرفته که در ترجمه مترجم نیز این نوع وام‌گیری دیده می‌شود.

۴-۳-۴. تغییر صراحت (تصریح یا تلویح)

این راهبرد از طریق تصریح‌سازی یا پوشیده‌گویی صورت می‌گیرد. مترجم طی این فرآیند یا از بیان واضح معنای واژگان و عبارت پرهیز می‌کند و یا این که با توضیح دادن بیشتر متن اقدام به تصریح‌سازی آن می‌نماید.

– تصوری أنى تجاهلت وجود نهدي (حمد، ۲۰۱۶: ۷۰).

ترجمه: فکر کن ماسی تنم را کلا نادیده بگیرم (شعبانی، ۱۳۹۹: ۵۷).

در این بخش مترجم از بیان صریح و توضیح بیشتر معنای واژه «نهد» در ترجمه خودداری کرده و معنای پوشیده و ضمنی آن را در قالب برابر نهاد «تنم» در متن مقصد متبلور ساخته است. تلویح به معنای اشاره غیرمستقیم به نکته یا چیزی است. در حقیقت باید گفت برابر نهاد به کارگرفته شده توسط مترجم به طور غیرمستقیم برمعنای صریح واژه «نهد» دلالت دارد. تلویح نوعی تغییر بیان است که در آن اطلاعاتی که در متن اصلی تصریح شده به دلیلی به صورت ناقص، تلویحی یا ضمنی در ترجمه انتقال می‌یابد (خزاعی‌فر، ۱۳۷۹: ۴۵). آنچه که در تصریح و تلویح از اهمیت برخوردار است بیان همان نیت و تداعی همان تصویر ذهنی در دو زبان و فرهنگ مختلف است. حال اگر لازم است

باید بخشی که در زبانی تلویحا بیان می‌شود و در زبان دیگر به وضوح، هنگام ترجمه تصریح شود و بالعکس (لدر، ۲۰۰۱: ۴۶-۴۷). به نظر می‌رسد مترجم به فراخور شرایط و میزان صراحت لهجه خود و نیز پابندی به تابوهای زبان مقصد سعی کرده تا در ترجمه بیشتر واژگان این چینی بعد پوشیده‌گویی را در برگردان خود رعایت کند. هر چند که در ترجمه برخی از واژگان مشابه با واژه مذکور از روش تصریح‌سازی بهره جسته است که این امر می‌تواند ناشی از سلیقه و سبک نویسندگی او در ترجمه باشد.

— لأحد يستطيع تمييز صدرى النافر وجسدى البض فى هذه الظلمة (حمد، ۲۰۱۶: ۷۵).

ترجمه: هیچ کس نمی‌تواند زنانگی تنم را درون این تاریکی تشخیص دهد (شعبانی، ۱۳۹۹: ۵۹).

در این مثال هم تغییر صراحت وجود دارد و هم توزیع مؤلفه‌های معنایی از نوع فشرده‌سازی. بدین صورت که مترجم نخست از معنای صریح ترکیب «صدرى النافر» عبور کرده و با استفاده از تکنیک تلویح معنای آن را در قالب برابر نهاد «زنانگی تنم» انتقال داده است. همچنین باید گفت هر دو ترکیب «صدرى النافر و جسدى البض» به ویژگی‌های بارز جنس مؤنث اشاره دارند به همین دلیل از لحاظ معنایی بایکدیگر برابرند؛ چرا که معادل «زنانگی تنم» هم معنا و مفهوم تعبیر اول را در خود دارد و هم معنای تعبیر دوم را. بنابراین مترجم به منظور جلوگیری از تکرار، آنها را به فرم فشرده‌سازی شده در متن مقصد برگردان نموده است.

— وكان كثيرا ما يشعر أن ذلك مصدر عار لأى فلاح لا يملك الجراء لأن يحافظ على تاريخ سلالة (حمد، ۲۰۱۶: ۱۱۲).

ترجمه: پدر بزرگم می‌گفت کشاورز نباید زمینش را بدهد دست کارگری غریبه؛ خودش باید مراقب زمینش باشد، همان طور که از خانواده‌اش مراقبت می‌کند. پدر بزرگم این را بی‌آبرویی می‌دانست که یک کشاورز نتواند از اصالت و تاریخ خاندانش مراقبت کند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۸۶).

در این مثال عبارت «پدر بزرگم می‌گفت کشاورز نباید زمینش را بدهد دست کارگری غریبه؛ خودش باید مراقب زمینش باشد، همان طور که از خانواده‌اش مراقبت می‌کند» در متن اصلی وجود ندارد و مترجم آن را در قالب اطلاعات جدید به متن ترجمه اضافه نموده است. می‌توان گفت مترجم با افزودن اطلاعاتی جدید به متن مقصد انسجام و یکپارچگی میان عبارات را با صراحت بیشتر و بهتر بیان کرده و بر جنبه روایی داستان تأکید می‌کند. اطلاعاتی که در متن عربی وجود ندارد و مترجم به منظور تکمیل ایده، تصریح‌سازی و انتقال کامل پیام متن آن را به ترجمه خود افزوده است. درواقع تصریح نوعی افزودن اطلاعات به متن است و مترجم به فراخور شرایط و ویژگی‌های زبانی و فرهنگی اقدام به افزودن می‌کند. وندراورا ۱۹۸۵م تحقیقی بر روی متون ترجمه شده انجام داده و برخی روش‌ها را که در جهت هر چه صریح‌تر ساختن متن به کار می‌روند بر شمرده است. این روش‌ها عبارت‌اند از: استفاده از کلماتی برای واضح‌تر نشان دادن توالی اندیشه آدم‌های داستان، افزودن صفات و توصیف‌کننده‌ها و حروف ربط، افزودن اطلاعاتی به متن، درج توضیحاتی در متن، تکرار مطالب ذکر شده قبلی، روشن کردن جنبه‌های مبهم متن، دقیق‌تر

بیان کردن جنبه‌هایی از متن، مشخص کردن ضمایر و ابهام‌زدایی، توضیح بیشتر درباره نام‌های جغرافیایی، افزودن اطلاعاتی درباره پیشینه موضوع بحث، روشن کردن اشارات نهفته در متن و غیره (خزاعی فر، ۱۳۷۹: ۴۶).

۴-۳-۵. تغییر اطلاعات

تغییر اطلاعات به عنوان یکی از شگردهای منظورشناختی به معنای حذف اطلاعات غیرضروری و کم اهمیت و افزایش اطلاعات ضروری و مهم به متن است.

– إلاً أنهم غالباً لا يقولون شيئاً عنها أكثر ما قد يحدث هو أن يبتسموا قليلاً أو يقولوا: «أوووه» ولا يتلو ذلك تعبیر آخر (حمد، ۲۰۱۶: ۳۴).

ترجمه: مترجم این قسمت را به طور کامل ترجمه نکرده است.

در این مصداق مترجم مطابق با الگوی چسترمن عمل نکرده و یک عبارت کامل را بدون هیچ دلیل موجهی در متن مقصد حذف نموده که این امر می‌تواند ترجمه او را کمی خدشه‌دار کند. مترجم زمانی می‌تواند اطلاعات و اندیشه‌هایی را از ترجمه حذف نماید که این اطلاعات غیرضروری باشند و به بدنه و بافت معنایی متن اصلی صدمه‌ای وارد نسازد.

– سبیدو تمشیط الشعر مثلاً بالغ اللطف لو أن أنا كريستينا تفعل ذلك بتلك الأصابع الناعمة والبيضاء (حمد، ۲۰۱۶: ۱۲۵).

ترجمه: مثلاً ممکن است آنا کریستینا موهای مریم را شانه بزند، با آن انگشت‌های باریک و زیبا و سفید، چقدر لطیف! (شعبانی، ۱۳۹۹: ۹۵).

در اینجا می‌توان گفت عملکرد مترجم در حذف ترکیب «تفعل ذلک(آن کار را با... انجام دهد)» مطابق با الگوی چسترمن بوده است. در واقع حذفی که از سوی مترجم در متن مقصد صورت گرفته به جا می‌باشد؛ چرا که این حذف در وهله نخست حذف یک اندیشه فرعی است و در وهله دوم نیز به مقصود نویسنده آسیبی نزده. همچنین معنای ترکیب «تفعل ذلک» در همان فعل و جمله «شانه زدن و با آن انگشت‌های باریک» نهفته است و تکرار مجدد آن ضروری به نظر نمی‌رسد. مترجم با این حذف به متن ترجمه انسجام و شیوایی مطلوبی بخشیده است. اندیشه یا کلامی که در حین برگردان متن حذف می‌گردد باید براستی زائد باشد و یا به عبارتی صحیح‌تر زائد تشخیص داده شود و اندیشه و پیام اصلی را تضعیف نکند و به منظور نویسنده هیچ لطمه‌ای وارد نیاورد (کمالی، ۱۳۹۹: ۲۲).

۴-۳-۶. تغییر انسجام منطقی

تغییر انسجام منطقی به معنای تغییر دادن انسجام منطقی و اصلی کلام از طریق اندیشه و سلیقه خاص مترجم است.

– أخلع قميص نومي الرمادي القصير بأطراف الدانتيل، لأرتدي مريولى الأصفر الطويل والمشجر بالورود الحمراء، والذى لايتطلب منى أكثر من ربط الشريطة إلى خلف. أرفع شعري من دون أن أكثرث لثلاث شعرات بيض يشاكسن سواد شعري (حمد، ۲۰۱۶: ۸۹).

ترجمه: لباس خواب خاکستری با حاشیه توری‌ام را عوض می‌کنم. پیشبند زرد و بلندم را که با گل‌های قرمز تزیین شده، می‌بندم. بندهایش را پشت کمر می‌بندم و موهایم را بالای سرم. سه موی سفید دارم که خیلی به آن‌ها توجهی نمی‌کنم (شعبانی، ۱۳۹۹: ۷۰).

در این نمونه انسجام منطقی عبارات متن اصلی در متن ترجمه این گونه به نظر می‌رسد: «لباس خواب خاکستری با حاشیه توری‌ام را در می‌آورم تا پیشبند زرد و بلندم را که با گل‌های قرمز تزیین شده بپوشم. پیشبندی که از من چیزی بیشتر از بستن بند آن به پشت نمی‌خواهد. موهایم را بلند می‌کنم بدون این که به سه موی سپید موجود در آن توجه کنم». مترجم این انسجام منطقی را از طریق آرایش اطلاعات مربوط به عبارات در سطح اندیشه‌پردازی خود تغییر داده است. تغییری که به نوعی منجر به تغییر ایده نویسنده نشده است؛ چرا که مترجم تنها با استفاده واژگان و آرایش متفاوت با متن اصلی اقدام به برگردان جملات فوق نموده است و ایده مشابه با ایده متن مبدأ را در ترجمه خود حفظ نموده و نسبت به رعایت عناصر فرهنگی متن اصلی و مقصد پایبند بوده است.

باید گفت تغییر انسجام منطقی از سوی مترجم به حذف ترجمه عبارت «یشاکسن سواد شعری» نیز منجر شده است. حذفی که به نظر خللی در نظم و ساختار معنایی کلام و مقصود نویسنده ایجاد نمی‌کند. از طرفی دیگر این عبارت در زبان فارسی هم به صورت «با سیاهی مو خصومت می‌ورزد» کاربرد و کارایی ندارد و می‌توان آن را با توجه به عناصر فرهنگی و زبانی و با استفاده از روش ویرایش و تنقیح چسترن در متن مقصد حذف نمود؛ چرا که یکی از روش‌های تنقیح متن، حذف و کاهش مطالب غیرضروری است. از طرفی دیگر ترجمه واژه «القصیر» که در مقابل واژه «الطویل» قرار دارد از قلم مترجم پنهان مانده است. با توجه به این که از صفات متعددی در متن اصلی استفاده شده، ترجمه آنها برای ایجاد هماهنگی و تناسب در بافت کلام ضروری به نظر می‌رسد.

۷-۳-۴. تغییر کنش یا کردار زبانی

این مؤلفه معمولاً در ارتباط با دیگر راهبردها عمل می‌کند. به عنوان مثال تبدیل وجه خبری به پرسشی و تبدیل جمله خبری به درخواست، استفاده از پرسش بلاغی و عبارات عاطفی و تعجبی به عنوان تغییر کنش یا کردار زبانی در نظر گرفته می‌شود (چسترن، ۲۰۰۰: ۱۰۸).

– وأن كل الشتائم والبصاق القذر لا يصدر عن شخص عاقل (حمد، ۲۰۱۶: ۶۰).

ترجمه: آخر مگر می‌شود یک آدم عاقل آن طور بد و بیراه بگوید و تف کند؟ (شعبانی، ۱۳۹۹: ۴۹).

در این مصداق می‌توان تغییر کنش یا کردار زبانی را ملاحظه نمود. یکی از انواع تغییر کنش زبانی، تبدیل وجه خبری به پرسشی است. عبارت متن اصلی به صورت خبری است اما مترجم این کنش زبانی را در برگردان خود تغییر داده و آن را به صورت پرسشی مطرح ساخته است. گاهی برای نشان دادن یک امر عجیب و غریب به جای عبارت خبری از عبارت پرسشی استفاده می‌شود. در این بخش از داستان زمانی که پیرزن در جمع خانواده خود قرار می‌گیرد از خود رفتارهای نامناسبی نظیر بد و بیراه گفتن و تف کردن بروز می‌دهد که برای اعضای خانواده قابل درک و هضم نیست. مترجم نیز برای بیان این موضوع از جمله پرسشی در ترجمه خود استفاده کرده تا بتواند شرایط و فضای حاکم بر داستان را در متن مقصد متبلور سازد.

۴-۳-۸. پیدایی یا ناپیدایی مترجم

این مؤلفه به درجه حضور مترجم در اثر، دخالت آشکار او یا برجستگی نقش او از رهگذر مقدمه، پانویس و توضیحات دیگر اشاره دارد (چسترمن، ۲۰۰۰: ۱۰۸).

– أُمِّي الَّتِي كَلَّمَا خَرَجْتَ لِتَأْكُلَ شَيْئًا عَادَتْ وَمَعَهَا لَعِبَةٌ مِنَ الْبَائِعَاتِ الْمُصْطَفَاتِ وَاللَّوَاتِي يَتَرَصَّدْنَ الزَّوَارَ أَمْلًا فِي بَيْعِ الدَّنَجِوِ وَالزَّلَائِيَّةِ وَاللُّوَلَاءِ وَالْأَلْعَابِ (حمد، ۲۰۱۶: ۱۴۴).

ترجمه: مادرم هر وقت می‌رفت بیرون چیزی بخورد، با عروسکی در دست بر می‌گشت. عروسک‌ها را از دستفروش‌های دم بیمارستان می‌خرید. دنجو، زولیا و نان لولاه و اسباب‌بازی می‌فروختند (شعبانی، ۱۳۹۹: ۱۱۱).

یکی از استراتژی‌های راهبرد منظورشناختی پیدایی مترجم در ترجمه است. مترجم از رهگذرهای مختلفی نظیر پانویس و ارائه برخی توضیحات می‌تواند حضور و پیدایی خود در ترجمه را پررنگ‌تر نماید. در این نمونه مترجم دو واژه فرهنگی «الدنجو و اللولاه» را با استفاده از پانویس، شفاف و نقش و رد پای خود در ترجمه را نمایان ساخته است. مترجم دو واژه مزبور را به ترتیب به صورت «نخود داغ و نوعی نان محلی سرخ شده کلوچه مانند» در پانویس توضیح داده است. پانویس‌ها اصولاً ماهیت توضیحی و اطلاع‌رسانی دارند. به عبارت دیگر، مطالبی در آنها برای خواننده توضیح داده می‌شود یا اطلاعاتی لازم به او عرضه می‌گردد (آقائی، ۱۳۷۴: ۷۲). همچنین باید گفت مترجم برای ترجمه واژه «الللولاه» از روش تغییر اطلاعات از نوع افزودن اطلاعات ضروری نیز بهره برده است. بدین صورت که قبل از این واژه در متن مقصد واژه «نان» را به آن اضافه نموده است تا مخاطب راحت‌تر و بهتر به استقبال معنای دقیق و اصلی آن برود. گاهی اطلاعات جدیدی که به متن افزوده می‌شود در حد یک واژه یا یک اصطلاح است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش برخی از استراتژی‌های سه راهبرد ترجمه چسترمن مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند که نتایج زیر به دست آمد:

– آنچه که در برگردان واژگان و جملات به خصوص تعابیر اصطلاحی می‌بایست مد نظر قرار گیرد، معیارهای زبانی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و کاربرد زبان است. می‌توان گفت معیارهای مذکور در بطن تئوری ترجمه چسترمن نهفته است و مترجم با رعایت این معیارها می‌تواند به بازآفرینی و بازتولید متن مبدأ اقدام نماید و اطلاعات متن اصلی را به صورت کاربردی و قابل فهم برای خواننده متبلور سازد.

– با بررسی‌های صورت گرفته بر روی ترجمه معانی شعبانی از رمان «سیندلارت مسقط» مشخص گردید مترجم در بازتاب برگردان نمونه‌های گزینش شده مطابق با الگوهای انتخابی از چسترمن برای بحث و بررسی از موفقیت نسبی برخوردار بوده است؛ چراکه ایشان در برخی موارد نظیر یک مورد طبیعی‌سازی و چند مورد حذف نابجا که در خلال متن به آنها اشاره شد، دچار لغزش شده است. اما به طور کلی می‌توان گفت ترجمه شعبانی از این رمان تا حد زیادی با بن‌مایه‌های نظریه چسترمن در زبان مقصد همخوانی دارد و نمایانگر و بازتاب دهنده عناصر و معیارهای زبانی و فرهنگی است.

– از میان راهبردهای سه‌گانه چسترمن راهبرد منظور شناختی از نوع طبیعی‌سازی در انواع و اقسام مختلف آن نظیر: طبیعی‌سازی واژگانی، نحوی و سبکی در سرتاسر برگردان مترجم از بیشترین نمود و بسامد برخوردار بوده است. می‌توان گفت مترجم با استفاده روش طبیعی‌سازی که در آن از واژگان، عبارات و تعابیر مناسب، کاربردی، قابل فهم و مطابق با ساختار زبان مقصد به کار گرفته می‌شود، توانسته است فضای داستان را با فضای ذهنی خواننده گره بزند و آنها در راستای یکدیگر قرار دهد و محیط معنایی متن اصلی را به محیط معنایی مخاطب نزدیک سازد.

– همچنین به نظر می‌رسد مؤلفه‌هایی نظیر بیگانه‌سازی از طریق وام‌گیری، ترجمه تحت اللفظی و وام‌گیری و تغییر ساختار گروه اسمی و فعلی با تغییر ساختار جمله و تغییر مقوله دستوری با توجه به تعاریف و مفاهیم در نظر گرفته شده برای هرکدام از آنها و نیز تطبیق آنها با نمونه‌های انتخابی تا حدودی با یکدیگر هم پوشانی و شباهت دارند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

منابع

- آقاجانی، حمید و غفاری، سولماز. (۱۴۰۲). نقش و کارکرد مؤلفه طبیعی‌سازی در خوانایی ترجمه رضا عامری از رمان موسم هجرت به شمال. *مجله پژوهش‌های زبانشناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۳ (۳)، ۳۵۷-۳۷۱.
<https://doi.org/10.22059/jflr.2023.363100.1059>
 آقائی، میترا. (۱۳۷۴). ماهیت و شیوه ارائه پانویست در ترجمه. *فصلنامه مترجم*، (۲۰)، ۶۹-۷۷.
<https://motarjemjournal.ir/2020/07/2497>
 چگنی، مژگان؛ سمائی، سید مهدی؛ روشن، بلقیس و زندی، بهمن. (۱۳۹۹). تعیین مقوله دستوری واژگان چند نقشی در فرهنگ‌های لغت زبان فارسی. *مجله زبان پژوهی*، ۱۲ (۳۴)، ۲۵۱-۲۷۲.
<https://doi.org/10.22051/jlr.2019.21591.1584>

- حمد، هدی. (۲۰۱۶). *سیندرلات مسقط*. بیروت: دار الآداب.
- خزاعی فر، علی. (۱۳۷۹). فرهنگ اصطلاحات ترجمه؛ تصریح و تلویح. *فصلنامه مترجم*، (۳۳)، صص ۴۵-۴۸.
<https://motarjemjournal.ir/2020/07/3123>
- شعبانی، معانی. (۱۳۹۹). *سیندرلاهای مسقط*. تهران: نشر ثالث.
- عبدالطوب، رمضان. (۱۳۶۷). *مباحثی در فقه اللغة و زبان‌شناسی عربی*، ترجمه حمید مشایخی. مشهد: آستان قدس.
- کمالی، جواد. (۱۳۹۹). حذف و اضافه. *فصلنامه مترجم*، س ۳، ش ۱۱ و ۱۲، صص ۳۰-۱۶.
- گنتزler، ادوین. (۱۴۰۰). *نظریه‌های ترجمه در عصر حاضر*، ترجمه علی صلح جو. تهران: هرمس.
- لطفی پور ساعدی، کاظم. (۱۳۷۶). *درآمدی به اصول و روش ترجمه*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ماندی، جرمی. (۱۳۹۷). *معرفی مطالعات ترجمه؛ نظریه‌ها و کاربردها*، مترجمان: علی بهرامی و زینب تاجیک. تهران: رهنما.
- نیومارک، پیتر. (۱۳۸۲). *دوره آموزش فنون ترجمه*، ترجمه منصور فهیم و سعید سبزیان. تهران: انتشارات رهنما.
- واعظیان، هلیا. (۱۳۹۱). *بیکره‌های زبانی و ترجمه*. تهران: نشر قطره.
- هاشمی میناباد، حسن. (۱۴۰۰). *راهنمای ترجمه عناصر فرهنگی در کتاب داستان‌های شهر جنگی*. *مجله آینه پژوهش*، ۳۲، ۲۸۵-۳۰۶، (۱۹۱)
<https://doi.org/10.22081/jap.2021.72317>

English References

- Chesterman, A. (2000). *Memes of translation: The spread of ideas in translation theory*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lederei, M. (2001-1976). Implicite et explicite. Interpréter pour traduire, coll. «*Traductologie*», n° 1. Paris: Didier Erudition. 37-71. [in French]
- Saeed, J. (2013). *Semantics*. Wiley-Blackwell.
- Saldanha, G. (2005). *Style of translation: An exploration of stylistic patterns in the translations of Margaret Jull Costa and Peter Bush*. Dublin City University.

Persian and Arabic References Presented in English

- Aghajani, H., & Ghaffari, S. (2023). The role and function of the normalization component in the readability of Reza Ameri's translation of the novel *Season of Migration to the North*. *Journal of Linguistic Research in Foreign Languages*, 13(3), 357-371.
<https://doi.org/10.22059/jflr.2023.363100.1059> [In Persian]
- Aghaei, M. (1995). The nature and mode of presenting footnotes in translation. *Translator Quarterly*, 20, 69-77. [In Persian]
- Chegani, M., Samaei, S. M., Roshan, B., & Zandi, B. (2020). Determining the grammatical category of multifunctional words in Persian dictionaries. *Journal of Language Research*, 12(34), 251-272. <https://doi.org/10.22051/jlr.2019.21591.1584> [In Persian]
- Hamad, H. (2016). *Cinderellas of Muscat*. Beirut: Dar al-Adab. [In Arabic]
- Khazaeifar, A. (2000). Dictionary of translation terms: Explicitation and implicitation. *Translator Quarterly*, 33, 45-48. [In Persian]
- Sha'bani, M. (2020). *Cinderellas of Muscat* (Persian trans.). Tehran: Sales Publishing. [In Persian]
- Abd al-Tawwab, R. (1988). *Studies in Arabic philology and linguistics* (H. Mashayekhi, Trans.). Mashhad: Astan Quds Razavi. [In Persian]
- Kamali, J. (2020). Deletion and addition. *Translator Quarterly*, 3(11-12), 16-30. [In Persian]

- Gentzler, E. (2021). *Translation theories in the contemporary era* (A. Solhjoo, Trans.). Tehran: Hermes. [In Persian]
- Lotfipour Saedi, K. (1997). *An introduction to the principles and methods of translation*. Tehran: University Publishing Center. [In Persian]
- Munday, J. (2018). *Introducing translation studies: Theories and applications* (A. Bahrami & Z. Tajik, Trans.). Tehran: Rahnema. [In Persian]
- Newmark, P. (2003). *A course in translation techniques* (M. Fahim & S. Sabzian, Trans.). Tehran: Rahnema. [In Persian]
- Vaezian, H. (2012). *Linguistic corpora and translation*. Tehran: Qatreh. [In Persian]
- Hashemi Minabad, H. (2021). Translation strategies for cultural elements in The Stories of a City at War. *Ayeneh-ye Pazhoohesh*, 32(191), 285–306. <https://doi.org/10.22081/jap.2021.72317> [In Persian]